

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

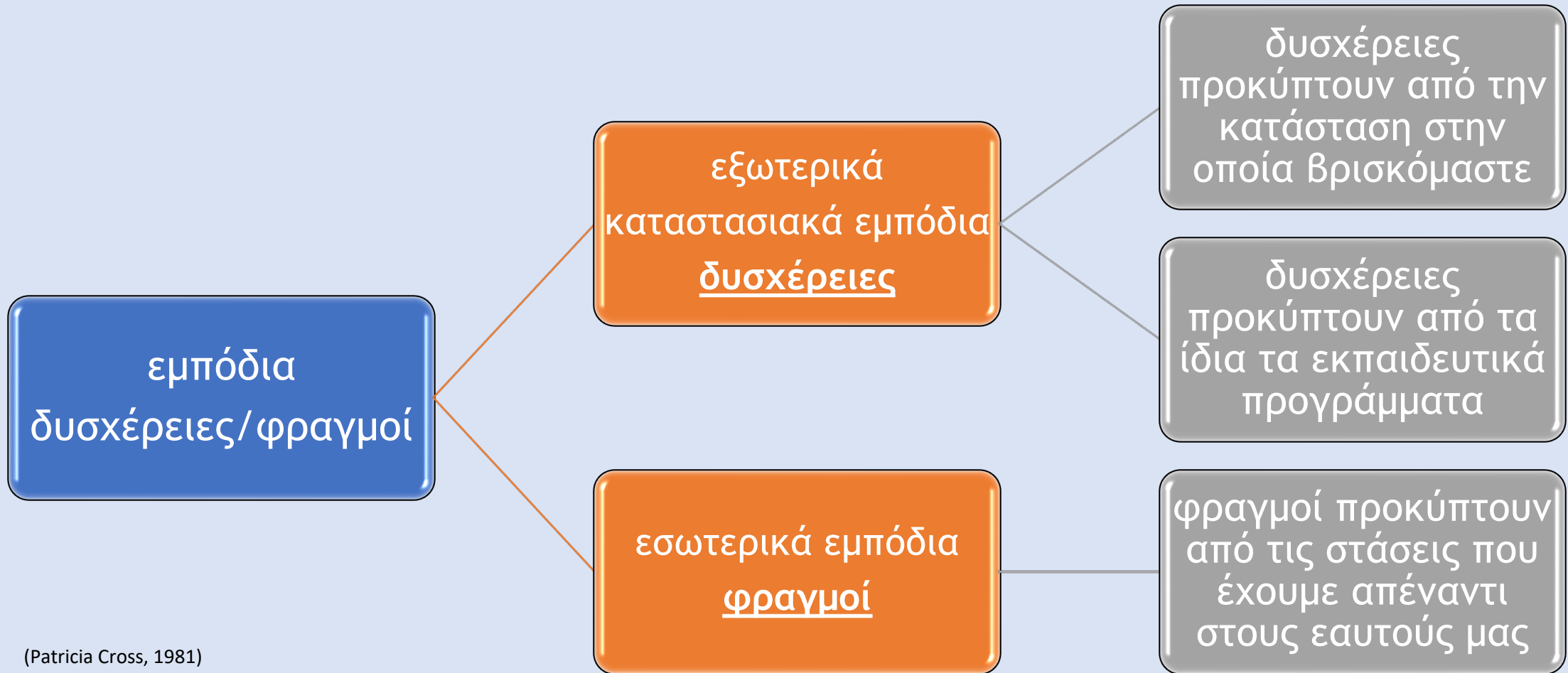
Ευπαθείς κοινωνικές ομάδες

Κοινωνικός αποκλεισμός και δια βίου μάθηση

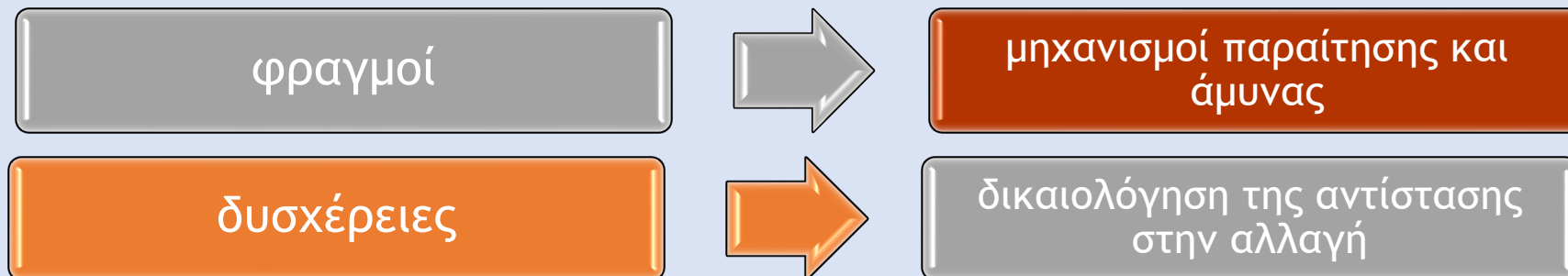
Διδάσκουσα: Ελισάβετ Λαζαράκου
Επίκουρη Καθηγήτρια
Π.Τ.Δ.Ε. Ε.Κ.Π.Α.

Εμπόδια στη μάθηση μελών ευπαθών ομάδων

Λόγοι μη συμμετοχής στην εκπαίδευση
ή εγκατάλειψης της εκπαίδευσης

(Patricia Cross, 1981)

Φυσικοί, ψυχολογικοί, και περιβαλλοντικοί παράγοντες ως δυσχέρειες στη μάθηση

- **Φυσικές αλλαγές:** δυσχέρειες όρασης, ακοής, κίνησης
- **Ψυχολογικοί παράγοντες** (δεν θέλω να μάθω, θεωρώ τις δυσκολίες ανυπέρβλητες)
- **Μαθησιακά προβλήματα** (δεν μπορώ να καταλάβω πώς συνδέονται τα διάφορα τμήματα, διάσπαση προσοχής, ελλειπίς προϋπάρχουσες γνώσεις)
- **Καταστασιακά:** κακή υγεία, κούραση, κακοί οικονομικοί παράγοντες, επαγγελματικά προβλήματα, οικογενειακές ανάγκες κτλ.
- **Εμπόδια από το πρόγραμμα** (κακός χώρος, περισπασμοί, ανοργανωσιά)
- **Κακές σχέσεις** με εκπαιδευτή-εκπαιδευομένου ή μεταξύ των εκπαιδευομένων
- **Αδυναμία του εκπαιδευτή** να ανταποκριθεί στις ανάγκες των εκπαιδευομένων
- **Αξίες, αντιλήψεις, στάσεις,** στοιχεία του κοινωνικο-πολιτισμικού περιβάλλοντος

δυσχέρειες

εμπόδια από το
εκπαιδευτικό πρόγραμμα

άλλοι εξωτερικοί
παράγοντες

φραγμοί

προϋπάρχουσες
γνώσεις

παράγοντες
προσωπικότητας

Οι προϋπάρχουσες γνώσεις ως φραγμοί στη μάθηση

- **Συναισθηματική επένδυση στο παλιό**

Οι εκπαιδευόμενοι έχουν ήδη επενδύσει συναισθηματικό κεφάλαιο στην απόκτηση γνώσης.

- **Ύπαρξη προκαταλήψεων**

Οι προκαταλήψεις οδηγούν στην «υπερβεβαιότητα», η οποία οδηγεί σε στερεοτυπικές αντιλήψεις.

- **Ανάγκη για συμμόρφωση**

Προσκόλληση στους υφισταμένους τρόπους της πλειονότητας.

- **Δέσμιοι της συνήθειας**

Η αναζήτηση της ασφάλειας και ο υπέρμετρος σεβασμός του παρελθόντος.

(Rogers, 1999)

Μηχανισμοί παραίτησης από τη μαθησιακή διαδικασία

- **Φυσική παραίτηση**

Διακοπή της φοίτησης

- **Στεγανοποίηση**

Κρατούν τις γνώσεις τους σε «ερμητικά κουτιά», αφήνουν τη μία γνώση να επηρεάσει την άλλη.

- **Αυθεντία - αυταρχισμός**

Υπερβολικός σεβασμός στην αυθεντία, τα βιβλία και η αυθεντία λένε μόνο την αλήθεια. Η νέα γνώση απορρίπτεται.

- **Φυγή από την πραγματικότητα**

Έλλειψη προσοχής, παρατηρούν οτιδήποτε υποστηρίζει τα πρότυπα που ήδη έχουν και απλώς δεν ακούνε οτιδήποτε άλλο.

(Rogers, 1999)

Οι εκπαιδευτές
αντιλαμβάνονται τους
μηχανισμούς
παραίτησης των
εκπαιδευομένων τους;

Για τους ενηλίκους η διαδικασία του να ξεμάθουν είναι εξίσου σημαντική με τη διαδικασία του να μάθουν (Rogers,1999)

Απομάθηση

- Για να διδαχθεί σωστά η νέα γνώση, πρέπει να συνδυαστεί με τις παλιότερες γνώσεις και να μην τοποθετηθεί απλώς επάνω στα ήδη υπάρχοντα πρότυπα, χωρίς να τα αλλάξει.
- Δεν πρέπει να διερευνηθεί απλώς η προϋπάρχουσα γνώση, αλλά και ο τρόπος που αποκτήθηκε.
- Χρειάζεται να ξεριζωθούν παλιότεροι μύθοι που αφθονούν μέσα σε όλα τα θέματα.

Άρνηση των παραδοσιακών πρακτικών, έλεγχος των προϋπαρχουσών γνώσεων, αμφισβήτηση των απόψεων στις οποίες έχουν γίνει σημαντικές συναισθηματικές επενδύσεις.

Η πιο αποτελεσματική διαδικασία απομάθησης είναι όχι η απευθείας αντίκρουση, αλλά η μακρύτερη οδός του να βοηθηθεί ο εκπαιδευόμενος να εξετάσει πώς προήλθε το λανθασμένο πρότυπο και πώς έχει ενισχυθεί μέσω της μακρόχρονης αποδοχής και χρήσης.

Η απομάθηση είναι μία δύσκολη και μακροχρόνια διεργασία, αλλά και ουσιαστικό τμήμα της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Παράγοντες προσωπικότητας

Οι συναισθηματικές εκδηλώσεις αρνητικών αυτοεικόνων και η εμμονή σε αυτές, είναι δυνατόν να αποτελούν μόνιμα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας.

Πού οφείλεται το άγχος;

άγχος

φόβος για τις
έξωθεν απαιτήσεις

ανησυχία για την
ικανότητα
ανταπόκρισης

δεν θέλω
να μάθω

δεν μπορώ
να μάθω

**αδυναμία μνήμης και
συγκέντρωσης
έλλειψη εμπιστοσύνης
στον εαυτό μας
αρνητική αυτοεικόνα
φόβος αποτυχίας ενώπιον
της ομάδας
ευαλωτότητα**

Όταν οι εκπαιδευόμενοι έρχονται σε επαφή με μία απαιτητική κατάσταση είναι πιθανόν να αναπτύξουν μηχανισμούς άμυνας

- **Εκλογίκευση**

Αυθόρμητη κατασκευή καλών δικαιολογιών προς τον εαυτό μας και τους άλλους σχετικά με τα πραγματικά κίνητρα της δράσης μας.

- **Αρνητισμός**

Η δράση θα οδηγήσει σε προβλήματα, συνεπώς η άρνηση της δράσης είναι η καλύτερη επιλογή.

Το άγχος κορυφώνεται τις στιγμές της αξιολόγησης, παρουσιάσεων, εξετάσεων, υποβολή εργασιών απέναντι στον εκπαιδευτή ή στην ομάδα.

Μπορεί το άγχος του εκπαιδευομένου να λειτουργήσει ως κίνητρο;
Σε ποιες δραστηριότητες χρησιμεύει το άγχος;
Ποιες δραστηριότητες παρεμποδίζονται με την ύπαρξη του άγχους;
Πώς εκδηλώνεται το άγχος;

Το άγχος θα οδηγήσει τον εκπαιδευόμενο να αποφύγει τις δραστηριότητες είτε με φυσική απουσία (απουσίες, διακοπή παρακολούθησης) είτε με διανοητική απουσία (ονειροπόληση, διάσπαση προσοχής) είτε με άρνηση συμμετοχής.

Ποιες είναι οι αρνητικές συναισθηματικές αντιδράσεις που μπορεί να παρουσιάσει ένας ενήλικος εκπαιδευόμενος που ανήκει σε ευπαθή ομάδα όταν εισέρχεται σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα;

φόβος για κριτική από μέλη της ομάδας
άγχος και θλίψη
αποξένωση και περιθωριοποίηση
αρνητική αυτοεικόνα, χαμηλή αυτοεκτίμηση, συναισθήματα απαξίωσης
παθητική ή επιθετική στάση απόρροια προηγούμενων εκπαιδευτικών εμπειριών
αίσθημα απόρριψης από επίσημους οργανισμούς (π.χ. υπηρεσίες πρόνοιας)
απογοήτευση

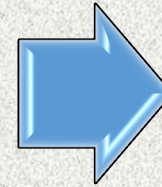
Ποια είναι τα θετικά συναισθήματα που μπορεί να έχει;

ελπίδα για τις νέες προοπτικές
αισιοδοξία
αυτοεκτίμηση
αίσθημα υποστήριξης
αίσθημα αποδοχής
ενίσχυση της αυτο-αποτελεσματικότητας

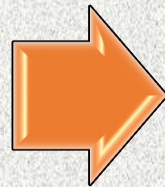
Στην εκπαίδευση των ευπαθών ομάδων το πιθανότερο είναι να αντιμετωπίσουμε το φαινόμενο της φυσικής απόσυρσης από την ομάδα ή προβλήματα συγκέντρωσης της προσοχής.

έφηβοι με παραβατική συμπεριφορά
χρήστες ουσιών
κρατούμενοι
μέλη πολιτισμικών και θρησκευτικών
μειονοτήτων

πρόωρη διακοπή
φοίτησης
συχνές απουσίες

άλλα μέλη ευπαθών
ομάδων

δυσκολίες συγκέντρωσης της προσοχής
συναισθηματικές μεταπτώσεις
χαμηλή αυτοεκτίμηση
άγχος

Πώς πρέπει ο εκπαιδευτής να σχεδιάσει το μάθημά του για να μειώσει το άγχος των εκπαιδευομένων του;

- Ενθάρρυνση για πειραματισμό
- Εργασία με ομάδες
- Κατάτμηση της εργασίας σε μικρότερα τμήματα
- Εξασφάλιση βιωμάτων επιτυχίας
- Ενίσχυση και ανταμοιβές
- Σύνδεση της νέας μάθησης με προϋπάρχουσες
- Προσαρμοσμένος και ελεγχόμενος ρυθμός μάθησης
- Οικοδόμηση αισθήματος ασφάλειας και εμπιστοσύνης

Ο εκπαιδευτής ως σύμβουλος-εμπυχωτής.

Όταν οι εκπαιδευόμενοι είναι μέλη ευπαθών ομάδων, ποια επιπλέον εμπόδια μπορεί να αντιμετωπίζουν;

- χαμηλή αυτοπεποίθηση
- ελάχιστα κίνητρα μάθησης (κυρίως εξωτερικά)
- εμπόδια στη μαθησιακή διαδικασία (συσσωρευμένα προβλήματα, πολλαπλοί ρόλοι, έλλειψη χρόνου)
- βιολογικά/σωματικά εμπόδια (προβλήματα όρασης, μνήμης, συγκέντρωσης, μη-διαγνωσμένα μαθησιακά προβλήματα, κόπωση)
- απουσία μαθησιακής κουλτούρας

(Παπαϊωάννου, 2014)

Ο εκπαιδευτής ως σύμβουλος-εμπυχωτής.

Να εξετάσει τις δικές του προσδοκίες και στάσεις.

Να φέρει τον εκπαιδευόμενο σε επαφή με δίκτυα υποστήριξης.

Αλλαγή στάσεων των εκπαιδευομένων

Είναι το δυσκολότερο έργο που έχει να πραγματοποιήσει ένας εκπαιδευτής ενηλίκων.

Πώς μπορεί να εκπαιδευτής ενηλίκων να επιδιώξει την αλλαγή στάσης ενός εκπαιδευομένου του;

- Εντοπίζει μία στάση η οποία εμποδίζει τη μάθηση και την αλλαγή.
- Επιδιώκει αλλαγή η οποία δεν είναι πολύ μεγάλη, ώστε ο εκπαιδευόμενος να την απορρίπτει.
- Υποστηρίζει τον εκπαιδευόμενο να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα από τη μαθησιακή διεργασία.
- Δεν τον παροτρύνει να αλλάξει στάση και πρακτικές.
- Φέρνει τους εκπαιδευομένους σε επαφή με αξιόπιστες και ελκυστικές πηγές.
- Αξιοποιεί τη μαθησιακή ομάδα για τη δημιουργία θετικού κλίματος που ευνοεί την αλλαγή.
- Χρησιμοποιεί ενεργητικές τεχνικές όπως το παίξιμο ρόλων, τον κριτικό αναστοχασμό και τον διάλογο.
- Αντιμετωπίζει κάθε ομάδα και κάθε εκπαιδευόμενο ως μοναδικό.

Ο
εκπαιδευτής

μετασχηματίζουσα μάθηση